اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ وَالصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ عَلٰی سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰہِ مِنَ الشَّیْطٰنِ الرَّجِیْمِ ط بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ط

دا مضمون د کتاب ”فيضانِ نماز“ صفحه 115 تا 136 نه اخستے شوے دے.

د جُمعے فضائل

دُعائے عطّار: يا رَبَّ الـمصطفٰے! څوک چې دا رساله ”د جُمعے فضائل“ اولولي يا ئې واوري هغه د جُمعے د مبارکې ورځې په خاطر مالامال کړې او بے حسابه بخښنه ئې اوکړې.

اٰمين بِجاهِ خاتَمِ النَّبِيّٖن صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

د جُمُعَے په ورځ د دُرود شريف لوستلو فضِيلت

د نبيانو سُلطان، سردارِ دوجهان صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائي: چا چې په ما باندې د جُمُعے په ورځ دوه سوه ځله دُرود شريف اولوستو د هغه د دوه سوه کالو ګناهونه به معاف شي.

(جَمْعُ الْجَوَامِع لِلسُّيُوطِي ج۷ ص۱۹۹ حديث ۲۲۳۵۳)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

اے د خوږ نبي صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **عاشقانو!** مونږه څومره خوش نصيبه يُو چې **الله** پاك مونږ ته د خپل خوږ حبيب صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم په خاطر د **جُمعَةُ المُبارَك** نعمت راکړے دے. افسوس! مونږه بے قدره خلق جُمُعَه شريفه هُم د عامو ورځو په شان په غفلت کښې تيروو حالانکه جُمُعَه د اختر ورځ ده، جُمُعَه د ټولو ورځو سرداره ده، د جُمُعے په ورځ د جَهَنَّم اور نه بلول کيږي، د جُمُعے په ورځ د دوزخ دروازے نه برسيره کيږي، جُمُعَه به د قيامت په ورځ د ناوې په شان اوچتوله کيږي، د جُمُعے په ورځ مړ کيدو والا خوش نصيبه مسلمان د شهيد مرتبه مومي او د عذابِ قبر نه محفوظه شي. د مشهور مُفَسِّر حَکِيمُ الاُمَّت حضرت مُفتي احمد يار

خان نعیمي رَحْمَۃُاللّٰہِ عَلَیْہ د فرمان مطابق چې د جُمعے په ورځ حج وي نو د حج ثواب د اویاؤ حجونو هُومره دے. (او ولې چې د جُمعے بزرګي ډیره زیاته ده ځکه) د جُمعے په ورځ د ګناه عذاب هُم اویا هُمره دے. (مُلَخَّص از مِراٰۃ ج۲ ص۳۲۳،۳۳۶،۳۲۵)

د جُمُعَۃُ المُبارَك د فضائِلو به څه وائي، اللّٰه تَبَارَكَ وَتعالٰی د جُمُعے متعَلِّق یو پوره سُورت ''سُورَۃُ الْجُمُعَه'' نازل کړے دے او هغه د قُرآنِ کریم په اته ویشتمه (28) سیپاره کښې ځلیږي. اللّٰه تَبَارَكَ وَتعالٰی د ''سُورَۃُ الْجُمُعَه'' په نهم آیت کښې اِرشاد فرمائي:

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْۤا اِذَا نُوْدِیَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ یَّوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰی ذِكْرِ اللّٰهِ وَ ذَرُوا الْبَیْعَؕ ذٰلِكُمْ خَیْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ۝۹

[مَفهُوم] ترجمۂ کنزُالاِیمان: اے اِیمان والؤ! چې کله د لمانځه اذان اوشي د جُمعے په ورځ، نو د اللہ ذِکر طرف ته دروميئ او اخستل خرخول پریږدئ، دا ستاسو د پاره بهتر دي که تاسو پوهیږئ.

خوږ نبي ﷺ ورومبئ جُمعه کله ادا کړه

صَدرُ الْاَفاضِل حضرتِ علّامه مولانا سیّد محمّد نعیمُ الدِّین مُراد آبادي رَحْمَۃُاللّٰہِ عَلَیْہ فرمائي: حُضُور عَلَیْهِ الصلوٰۃ والسَّلام چې کله هِجرت اوکړو او مدینهٔ طیِّبه ته ئې تشریف راوړو نو په دولسم رَبِیعُ الْاَوَّل (۶۲۲ء) د دوشنبه (یعني د ګُل مبارك په ورځ ئې) د څاښت په وخت کښې په مُقامِ قُباء کښې څه وخت اوسیدل اختیار کړل. په دوشنبه (یعني ګُل مبارك)، سِه شَنبه (یعني نهې)، چارشنبه او پنجشنبه (یعني زیارت) ئې هم هغلته اوسیدل اختیار کړل او د جُمات بُنیاد ئې کیښودلو. د جُمعے په ورځ ئې د مدینهٔ طیِّبه اِراده اوفرمائیله. د بَنِي سالِم اِبنِ عَوف د دَرې په مینځ کښې د جُمعے [د لمانځه] وخت راغے هغه ځائے خلقو جُمات قرار کړو. سَیِّدِ عالم صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم هلته جُمُعَه ادا کړه او خُطبه ئې اوفرمائیله.

(خَزَائِنُ الْعِرفان ص۸۸۴)

اَلْحَمْدُ لِلّٰه نن هُم هلته شاندار مَسجِدِ جُمُعَه قائِم دے او زيارت كوونكي د بَرَكت حاصلولو د پاره د هغې ليدلو له راځي او هلته نفلونه ادا كوي.

د جُـمُعَه معنٰى

مشهور مُفَسِّر حَكِيمُ الاُمَّت حضرت مُفتي احمد يار خان نعيمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: د حضرتِ آدم عَلَيْهِ السَّلَام خاوره په هم دے ورځ جمع شوه او په دې ورځ خلق راجَمع كيږي او د جُمُعے لـمونځ ادا كوي، په دې وجوهاتو دے ته جُمُعَه وائي. د اِسلام نه مخكښې به د عرب اوسيدونكو دے ته عَرُوبه وئيله.
(مِراٰۃُالْمناجیح ج۲ ص۳۱۷ ملخصا)

سردارِ مدينه ﷺ تقريباً 500 جُمُعے ادا كړي دي

مشهور مُفَسِّر حَكِيمُ الاُمَّت حضرت مُفتي احمد يار خان نعيمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: نبيءِ كريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم تقريباً پينځه سوه جُمُعے ادا كړي دي ځكه چې جُمُعَه د هِجرت نه پس شروع شوه او د هغې نه پس د هغوئ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ظاهِري ژوند مبارك لس كاله جوړيږي او په دومره موده كښې تقريباً جُمُعے هُم دومره جوړيږي. (مِراٰۃ ج۲ ص۳۴۶. لمعات ج۴ ص۱۹۰ تحت الحدیث ۱۴۱۵)

درې جُمُعے چې د سستئ په وجه پريږدي د هغه په زړه مُهر

د الله تعالٰى د محبوب صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم د عِبرت نه ډك فرمان دے: ''خوك چې درې جُمُعے (يعني د جُمُعَے لـمونځ) د سستئ په وجه پريږدي الله تعالٰى به د هغه په زړه مُهر اوكړي [يعني اولګوي].''
(ترمِذی ج۲ ص۳۸ حدیث ۵۰۰)

جُمُعَه فرضِ عَين ده او د دې فرضِيَّت د ماسپښين نه زيات مؤكَّد (يعني تاكيدي) دے او د دې مُنكِر (يعني اِنكار كولو والا) كافِر دے. (دُرِّمُختار ج۳ ص۵. بہارِ شریعت ج۱ ص۷۶۲)

د اِمامت مُصَلّٰے

خورړو او مُحترمو اسلامي ورونړو! د جُمُعے د لـمانځه د پاره ډير وختي رسيدلو د پاره، د وړومبي صَف

حاصلولو او د تکبیرِ اُولیٰ د ثواب حاصلولو فِکر جوړولو د پاره د عاشِقانِ رَسُول دِيني تَحرِيك، ”دعوتِ اسلامي“ دِيني ماحول سره خپل تَعَلُّق مضبوط ساتئ، راځئ چې يو مَدَني سپرلے واورو: (پنجاب) پهاليه ته نزدې د يوې علاقے اوسيدونکي يو ځلمي اسلامي ورور به دعوتِ اسلامي سره تړون نه مخکښې د ډرامو او ګنده فلمونو کتلو او سندرو او سازونو اوريدلو عادت لرلو، يو ځل ئې په ملا کښې درد پيدا شو نو د هغې علاج ئې هُم د ګناهونو نه ډك کار شراب څښلو کښې لټولو، لـمونځونه کول خو پرېښوده د لـمانځه کولو صحيح طريقه هُم ورته نه وه معلومه، خو د هغه ضمير به هغه مسلسل ملامَته کولو چې زه مسلمان يم او ما ته لـمونځ کول نه راځي. په دې دوران کښې يو مُبَلِّغ دعوتِ اسلامي د هغه په ورکشاپ کښې کار کولو د پاره مُلازِم شو نو د مُبَلِّغ دعوتِ اسلامي عمامه، ګيره او سُنَّتو باندې عمل کول ئې ډير خوښ شو چې دا ځلمے د عامو خلقو نه څومره بدل دے! د اسلامي ورور صُحبت رنګ راوړل شروع کړو او هغوئي به هغه ته هُم ترغيب ورکولو او جُمات ته به ئې ځان سره بوتللو. چې د رَمَضان مياشت راغله نو د مُبَلِّغ دعوتِ اسلامي په ترغيب ئې عاشِقانِ رَسُول سره **اِعتِکاف** اوکړو، د ګناهونو نه ئې توبه اوکړه او د اختر په موقع ئې د درې ورځو مَدَني قافِله کښې سفر هُم اوکړو، په اِعتِکاف کښې د دعوتِ اسلامي په رنګ کښې رنګ شو، بيا ئې د 41 ورځو مَدَني قَافِله کورس هُم اوکړو، وروستو ئې ذِهن جوړ شو نو د 12 مياشتو مَدَني قَافِله کښې ئې سفر هُم اوکړو، آخر دا چې اِمامت کورس ئې اوکړو او په يو جُمات کښې ئې اِمامت شروع کړو. د هغوئي په وسيله د دعوتِ اسلامي بَرَکتونه د هغوئي د کور کسانو ته هُم نصيب شو او اَلۡحَمۡدُلِلّٰه په کور کښې ئې دِيني ماحول جوړ شو.

اِنۡ شَآءَالـلّٰه بھائی سدھر جاؤ گے | مدنی ماحول میں کر لو تم اعتکاف
مرضِ عصیاں سے چھٹکارا تم پاؤ گے | مدنی ماحول میں کر لو تم اعتکاف

(وَسائلِ بخشِش (مُرَمَّم) ص ٦٤٤)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيب! صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

د جُمعے د عمامے [يعني پټكي] فضِيلت

د سركارِ مدينه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم د رَحمت نه ډك ارشاد دے: ''بيشكه اللّٰه تَبَارَكَ وَتَعالٰی او د هغه فرښتے د **جُمُعَے** په ورځ عِمامه [يعني پټكے] وهلو والؤ باندې دُرُود [يعني رَحمت] ليږي.'' (مَجْمَعُ الزَّوائِد ج۲ ص۳۹٤ حديث۳۰۷۵)

د اللّٰه پاك او د فرښتو د دُرُود ليږلو معنٰی

اے د **لـمانځه عاشقانو!** په بيان شوي حديث كښې د **اللّٰه** پاك او د فرښتو له طرفه د جُمُعے په ورځ عمامه شريف تړلو والؤ باندې د دُرُود ليږلو ذِكر دے. ياد ساتئ د دې نه معروف دُرُود مُراد نه دے، بلكه د **اللّٰه** پاك په خپلو بندګانو باندې د دُرُود ليږلو مطلب دے رحمت نازلول او د فرښتو د دُرُود ليږلو مطلب دے اِستِغفار كول (يعني دُرُود وئيونكي د پاره د بخښنې دُعا كول) (فَتْحُ الْبارِی ج۱۲ ص۱۳۱)

يو جُـمُعه د 70 جُـمُعو برابره

حضرتِ سَيِّدُنا اِبنِ عُمَر رَضِیَ اللهُ عَنْهُمَا نه رِوايت دے چې رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائيلے دے: عِمامے سره يو جُـمُعه د بے عِمامه اوياؤ جُـمُعو برابره ده. (جامِع صَغِير ص۳۱٤ حديث۵۱۰۱ مختصراً)

شِفا داخيليږي

حضرتِ سَيِّدُنا عبدُالله اِبنِ مسعُود رَضِیَ اللهُ عَنْهُ فرمائي: ''څوك چې د **جُمُعے** په ورځ خپل نوكان كټ كوي **اللّٰه** پاك د هغه نه بيماري اوباسي او شِفا ور داخِلوي.'' (قُوتُ الْقُلُوب ج۱ ص۱۱۹)

لس ورځې د مصيبتونو نه حِفاظت

حضرت عَلّامه مفتي محمد امجد علي اعظمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: په حديثِ پاك كښې دي: څوك چې د جُمُعے په ورځ نوكان كټ كړي **اللّٰه** تعالٰی به هغه د بلې جُمُعے پورې د مصيبتونو نه محفوظه ساتي او درې

ورځې زيات يعني لسو ورځو پورې. په يو روايت كښې دا هُم دي چې ځوك د جُمُعے په ورځ نوكان پريك كړي نو رحمت به راځي ګناهونه به ځي.

(بهارِشريعت حصّه ١٦ ص ٢٢٦، دُرِّمُختار و رَدُّالْمُحْتَار ج ٩، ص ٦٦٨، ٦٦٩)

په رِزق كښې د تنګۍ يو سبب

حضرت عَلَّامه مفتي محمد امجد علي اعظمي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: د **جُمُعے** په ورځ نوكان پريك كول مُستحب دي، خو كه زيات غټ شوي وي نو د **جُمُعے** اِنتظار دې نه كوي ځكه چې غټ نُوكان ښه خبره نه ده ځكه چې د نوكانو غټ والے **د رِزق د تنګۍ سبب** دے. (بَهارِشرِيعَت حِصّه ١٦ ص ٢٢٥)

فرښتے د خوش نصيبو نومونه ليكي

د حُضُور نبيِّ كريم رَءُوْفٌ رَّحِيم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِرشاد مبارك دے: "چې كله د جُمُعے ورځ راشي نو د جُمات په دروازه كښې فرښتے راتلو والا ليكي، ځوك چې مخكښې راشي هغه مخكښې ليكي، زر راتلونكے د هغه كس په شان دے ځوك چې د **الله** پاك په لاره كښې يو اُوښ صَدَقه (يعني خيرات) كوي، او د هغه نه پس راتلونكے د هغه كس په شان دے ځوك چې يوه غوا صَدَقه كوي، د هغه نه پس والا كس د هغه كس په مِثل دے ځوك چې ګډ صَدَقه كړي، بيا د هغه په مثل ځوك چې چركه صَدَقه كړي بيا د هغه په مثل ځوك چې هګۍ صَدَقه كړي او چې كله اِمام (د خُطبے د پاره) كښيني نو هغه (فرښتے) اعمال نامے را اُونغاړي او راشي خُطبه اوري." (بُخاری ج ١ ص ٣١٩ حديث ٩٢٩)

شرحِ حديث

حضرت مُفتي احمد يار خان رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: بعضې عُلَماؤ فرمائيلي دي چې فرښتے د **جُمُعے** د فجر [يعني د سحر] راختو نه اودريږي، د بعضو په نِزد د لمر د راختو نه، خو حق دا دے چې د لمر د

سترګي د تيريدو (يعني د ماسپښين د وخت د شروع کيدو) نه [اودريدل] شروع کيږي ځکه چې د هُم دغه وخت نه د جُمعے [د لمانځه] وخت شروع کيږي، معلومه شوه چې هُغه فرښتو ته د ټولو راتلونکو نومونه معلوم وي، ياد ساتئ چې په وړومبي وخت سل کسان [په يو بل پسې] يو ځائے جُمات ته راشي نو هغه ټول اَوَّل [وخت کښې راتلونکي] دي. (مِرأة ج٢ص٣٣٥)

په اوله صَدئ کښي د جُمُعے جذبه

حضرتِ سَيِّدُنا اِمام محمّد بِن محمد غزالي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: په اوله صَدئ کښي به [د هري جُمُعے په شپه] د پيشمني په وخت کښي او د سحر نه پس لاري د خلقو نه ډکے ښکاريدے، هغوئي به ډيوے راغستي وې او [د شپې يا سحر وختي به] د (جُمُعے د لمانځه) د پاره جامِع مسجِد طرف ته روان وو لکه د اختر ورځ چې وي، تر دې چې دا (يعني د جُمُعے لمانځه له د زر تللو) سلسله ختمه شوه. پس وائي چې په اِسلام کښي چې کوم اولنے بِدعت ښکاره شو هغه جامِع مسجِد طرف ته زر تلل پريښودل دي. افسوس! مسلمانانو ته د يهوديانو نه حيا نه ورځي چې هغوئي خپلو عبادت خانو ته د خيالي او اِتوار په ورځ سحر وختي ځي او د دُنيا طلبګار د اخستلو او خرڅولو او د دُنياوي فائدو حاصلولو د پاره سحر وختي بازارونو ته روان شي نو د آخِرت طلب کوونکي د هغوئي سره مقابله ولې نه کوي! (اِحياءُ الْعُلوم ج١ص٢٤٦)

د غريبانو حج

حضرتِ سَيِّدُنا عبدُالله بِن عَبّاس رَضِىَ اللهُ عَنْهُمَا رِوايت کوي چې سرکارِ نامدار صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ارشاد فرمائي: "اَلْجُمُعَةُ حَجُّ الْمَسَاكِيْن" يعني د جُمُعے لمونځ د مِسکينانو حج دے او په بل رِوايت کښي دي چې "اَلْجُمُعَةُ حَجُّ الْفُقَرَاءِ" يعني د جُمُعے لمونځ د غريبانو حج دے.

(جَمْعُ الْجَوَامِع ج٤ص٨٤حديث١١١٠٨تا١١١٠٩)

د جُمعے د پاره وختي وتل حج دے

د **اللہ** پاك آخري رسُول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائي: ”بیشکه ستاسو د پاره د هرې **جُمُعے** په ورځ کښې **یو حج** او **یوه عُمره** موجوده ده، لِهٰذا د **جُمُعے** د لـمانځه د پاره زر وتل **حج** دے او د **جُمُعے** د لـمانځه نه پس د مازدیګر د لـمانځه د پاره اِنتِظار کول **عُمره** ده.“ (السُنَنُ الکُبرٰی لِلبَیہَقِی ج۳ ص۳٤۲ حدیث ۵۹۵۰)

د حج او عُمرے ثواب

حضرتِ سَیِّدُنا اِمام محمّد بِن محمد بن محمد غزالي رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْه فرمائي: (د جُمُعے د لـمانځه نه پس) د مازدیګر لـمانځه ادا کولو پورې دې په جُمات کښې حِصار شي او که د ماښام د لـمانځه پورې حِصار شي نو غوره ده. وائي چا چې په جامِع مسجِد کښې (د جُمُعے د لـمانځه ادا کولو او هُم هلته د حِصاریدو نه پس) د مازدیګر لـمونځ ادا کړو د هغه د پاره د **حج** ثواب دے او څوك چې (هم هلته حِصار شو او د) ماښام لـمونځ ئې ادا کړو د هغه د پاره د حج او عُمرے ثواب دے. (اِحیاءُ الْعُلوم ج۱ ص۲٤۹) کوم ځائے [یعني کوم جُمات کښې] چې د جُمُعے لـمونځ ادا کیږي هغې ته ”جامِع مسجِد“ وائي.

د ټولو ورځو سردار

د نبيِّ اکرم، رسُولِ مُحترم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارك دے: د **جُمُعے** ورځ د ټولو ورځو سرداره ده او د **اللہ** پاک په نِزد د ټولو نه لویه ده او هغه د اللّٰه تعالٰی په نِزد د عِیدُ الْاَضْحٰی [یعني غټ اختر] او عِیدُ الْفِطْر [یعني واړه اختر] نه لویه ده. په دې کښې پینځه خصوصیات دي: ﴿۱﴾ اللّٰه تَبَارَكَ وَتَعَالٰی په هُم دې کښې آدم عَلَيْهِ السَّلَام پیدا کړو او ﴿۲﴾ په هم دے کښې ئې هغوئي زمکې ته راکوز کړلو او ﴿۳﴾ په هم دے کښې ئې هغوئي ته وفات ورکړلو او ﴿٤﴾ په دې کښې یو ساعت داسې دے چې بنده هغه وخت د څه څیز سوال کوي هغه ته به هغه ورکوي تر څو چې د حرامو سوال اونکړي او ﴿۵﴾ په هم دے ورځ کښې به قیامت قائمیږي. یوه مُقَرَّبه فرِښته او آسمان او زمکه او هوا او غر او دریاب داسې نشته چې د **جُمُعے** د ورځې نه نه یَریږي.“ (ابنِ ماجه ج۲ ص۸ حدیث ۱۰۸٤)

د ځناورو د قيامت نه ويره

په يو بل رِوايت کښې سرکارِ مدينه صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم دا هُم فرمائيلي دي چې يو ځناور هُم داسې نشته چې د جُمعے په ورځ د سحر په وخت د لمر د سترګې راختو پورې د قيامت د ويرې نه چغې نه وهي، سِوا د اِنسان او پيري نه. (مُؤَطَااِمام مالِك ج١ص١١٥ حديث٢٤٦)

دُعا قبليږي

د سرکارِ مدينهٔ مُنَوَّره، سردار مَكَّهٔ مُكَرَّمه صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارك دے: په جُمُعَه کښې يو داسې ساعت دے چې که يو مسلمان هغه اوموي او هغه وخت د **اللّٰه** تعالیٰ نه څه اوغواړي نو **اللّٰه** تعالیٰ به ئې هغه ته ضرور ورکوي او هُغه ساعت مختصر دے. (صحيح مُسلِم ص٤٢٤ حديث٨٥٢)

د مازديګر او ماښام تر مينځه ئې اولټوئ

د حُضُورِ اَنور صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارك دے: ''د جُمُعے په ورځ چې د کوم ساعت خواهِش کيږي هغه د مازديګر نه پس د لمر پريوتو پورې اولټوئ.'' (تِرمِذی شريف ج٢ ص٣٠ حديث٤٨٩)

د صاحِبِ بهارِ شريعت اِرشاد

حضرتِ مولانا مُحمد امجد علي اعظمي رَحۡمَةُ اللّٰهِ عَلَيۡه فرمائي: د دُعا قبليدو په باره کښې دوه قولونه قوي دي: ﴿١﴾ د اِمام د خُطبے د پاره د ناستې نه د لمونځ ختميدو پورې. [او] ﴿٢﴾ د جُمُعے وروستے (يعني آخرے) ساعت. (بَهارِ شريعَت ج١ ص٧٥٤)

حِکايَت

حضرتِ سَيِّدَتُنا فاطِمَةُ الزَّهراء رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهَا به هُغه وخت پخپله حُجره کښې کښيناستله او خپله خادِمه فِضَّه رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهَا به ئې بهر اودروله، چې کله به د لمر ستركه په پريوتو شوه نو خادِمې به هغې رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهَا ته خبر

ورکړو، د هغې په خبر به سَیِّده رضی اللہ عنہا د دُعا د پاره خپل لاسونه پورته کړل. (مِراٰۃ ج۲ ص۳۲۰) **بهتره دا ده چې په دې ساعت کښې** (څه) **جامِع دُعا اوکړې** لکه دا قُرآني دُعا:

رَبَّنَاۤ اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّ فِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّ قِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿۲۰۱﴾ (پ۲، اَلبَقَرۃ۲۰۱)

([مَفهُوم] ترجمۂ کنزُالاِیمان: اے زمونږه ربه مونږ ته په دُنیا کښې خیر راکړې او مونږ ته په آخِرت کښې خیر راکړې او مونږه د دوزخ د عذاب نه اوساتې) (مِراٰۃ ج۲ ص۳۲۵)

د دُعا په نِیَّت درود شریف هم لوستے شئ ځکه چې دُرُود شریف هم عظیمُ الشّانه دُعا ده.

په هره جُمُعَه کښې یو کروړ او 44 لاکه د جهنَّم د اور نه آزاد

د **مدینے د سردار** صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم فرمان مُبارك دے: د **جُمُعے** په ورځ او شپه کښې څلور وِیشت ساعته (یعني 24 گینټے) دي، یو ساعت داسې نشته چې په هغې کښې **الله** تَبَارَكَ وَتَعالٰی د جهنَّم نه شپږ لکه نه آزادوي، په چا چې جهنّم واجِب شوے وو. (مُسْنَدَ اَبِي يَعْلٰی ج۳ ص۲۹۱،۲۳۵ حدیث۳۴۷۱،۳۴۲۱)

د عذابِ قبر نه محفوظ

تاجدارِ رِسالت صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ارشاد فرمائي: څوك چې د **جُمُعے** په ورځ یا د **جُمُعے** په شپه مړ شي د عذابِ قبر نه به بچ کړے شي او د قیامت په ورځ به داسې راځي چې **په هغه به د شهیدانو مُهر** وي. (حِلیةُ الْاَوْلِیَاء ج۳ ص۱۸۱ حدیث۳۶۲۹)

د جُمُعے نه بلې جُمُعے پورې د ګناهونو معافي

د **حضرتِ** سَیِّدُنا سَلمان فارسي رضی اللہ عنہ نه رِوایت دے چې د سُلطانِ دوجهان صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم فرمان مبارك دے: څوك چې د **جُمُعے** په ورځ اولامبي او د کوم طَهارت (یعني پاکیزګۍ) اِستِطاعَت (یعني وَس) چې لري هغه اوکړي او تیل اولګوي او په کور کښې چې کومه خوشبو وي هغه اومږي او بیا د لمانځه د پاره اوځي او په دوو کسانو کښې جُدائي اونکړي یعني دوه کسان که ناست وي نو هغوئي نه جُدا

کوي او په مينځ کښې ئې نه کښيني او کوم لـمونځ چې د هغه د پاره ليکلے شوے دے هغه اوکړي او اِمام چې کله خُطبه لوَلي نو خاموشه اوسي د هغه د پاره به د هُغه **گناهونو، کوم چې د دې جُمُعے او بلې جُمُعے تر مينځه دي بخښنه اوشي.** (بُخاری ج۱ص۳۰٦حدیث۸۸۳)

تذكِره دحضرت سَلمان فارسي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ

اے **عاشقانِ صحابه و اَهلِبَيت!** اوس چې تاسو کوم حديثِ پاك واوريدلو د هغې راوي (يعني بيانوونکے) د حُضُورِ اکرم صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم عظيم صحابي حضرتِ سَيِّدُنا سَلمان فارسي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ دے. صحابهٔ کرامو عَلَیۡہِمُ الرِّضۡوَان سره خوږ نبي صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم د خپل مَحَبَّت اظهار په دې فرمانِ عالي شان کښې کوي ”خوك چې ما سره مَحَبَّت کوي هغه ته پکار دي چې زما صحابه سره مَحَبَّت اوکړي.“ (تفسيرِقرطبی ج٦ص۲۰۳) د حضرتِ سَيِّدُنا سَلمان فارسي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ کُنيَت ابو عبدُالله دے. هغوئي ته حُضُور صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم [د غُلامئ] نه آزادي ورکړي وه، هغوئي نسلًا فارسي وو، د فارس ښار د اِصفَهان د علاقے اوسيدونکے وو، د دِين په تلاش کښې ئې خپل وطن پريښودلو او پرديسي جوړ شو، اول عيسائي جوړ شو، د هغوئي کتابونه ئې اولوستل، ډير مصيبتونه پرې تير شولو، تر دې چې بعضو عَرَبو غُلام جوړ کړو او په يهودو ئې خرخ کړلو، د هغوئي مالِك هغوئي مُکاتَب کړلو. حُضُور نَبِـيِّ کريم صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم د هغوئي ”مالِ کتابَت“ (يعني د آزادئ د پاره مقرر شوے مال) ادا کړو او هغوئي ئې آزاد کړلو، هغوئي د لسو نه زياتو مالِکانو سره وخت تير کړے وو تر دې چې حُضُورِ انور صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ته را اورسيدلو (مِراٰۃُالْمَنَاجِیح ج۸ص۳۳) **”مُکاتَب“** هغه غُلام ته وائي چا چې خپل مالِك سره د څه مال په بدله کښې د آزاديدلو مُعاهَده کړې وي. (جَوْهَرہ جز۲ص۱۴۲مُلَخَّصاً)

د آزادئ نه پس په ټولو غَزواتو کښې شرکت

حضرتِ سَيِّدُنا سَلمان فارسي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ د غُلامئ په زنځيرونو کښې د نښتلو په وجه په غَزوۂ اُحُد کښې حِصَّه وانخستے شوه، بيا درې سوه د کجورو وَنې او څلويښت اوقِيه سره زر د هغوئي په بدله کښې ورکړے شو او آزاد شولو او د يو جانباز [يعني ځان قُربانوونکي] مُجاهِد په شان ئې ورروسته

راتلونکو تېرولو غَزَواتو کښې حِصَّه واخستله. (اِبنِ عَساکِر ج ۲۱ ص ۳۸۸، ۳۸۹ مُلَخَّصاً) غَزوۂ خَندَق کښې د خَندَق [یعني کند] کنستلو مشوره هُم هغوئي ورکړې وه. (طبقاتِ اِبنِ سَعد ج ۲ ص ۵۱)

د سَیِّدُنا سَلمان فارسی شان

سیِّدُنا سَلمان فارسي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ حُضُور نَبِـيِّ کریم صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم سره ډېر زیات مَحَبَّت لرلو، د خپل وخت زیاته حِصَّه به ئې په دربارِ رِسالت کښې تیروله او فیضانِ مُصطَفیٰ به ئې حاصلولو، د دې په بدله کښې ئې د دربارِ رِسالت نه سَلْمَانُ مِنَّا اَهْلَ الْبَیْت یعني سلمان زمونږه د اَهلِبَیت نه دے. (مُسنَد بزاز ج ۱۳ ص ۱۴۰ حدیث ۶۵۳٤) په شان د خوشخبرۍ اوریدلو سعادت حاصل کړو، په یو بل مقام کښې ئې دا عظیم بِشارت حاصل کړو چې، "جَنَّت د سَلمان فارسي مُشتاق (یعني آرزومند) دے."

(تِرمِذِی، ج ۵ ص ٤۳۸ حدیث ۳۸۲۲)

د سادګۍ عجیبه حِکایت

د رسولِ اکرم صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم د ظاهري وفات نه پس حضرت سیِّدُنا سَلمان فارسي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ څه موده پورې په مدینۂ مُنَوَّره کښې اوسیدلو، بیا د فاروقِ اعظم رَضِیَ اللہُ عَنْہُ په دَورِ خِلافت کښې ئې په "عِراق" کښې اوسیدل اختیار کړل. څه موده پس حضرتِ عمر فاروقِ اعظم رَضِیَ اللہُ عَنْہُ هغوئي د "مَدائِن" ګورنر مُقرر کړلو. د ګورنر په اَهَمه او غټه عُهده باندې د فائز کیدو باوجود ئې ډېر ساده ژوند تیرولو، یوه ورځ هغوئي د "مَدائن" په بازار کښې روان وو چې یو ناواقفه کس هغوئي مزدور اوګڼلو او د خپل سامان اوچتولو د پاره ئې ورته اُووئیل، هغوئي خاموشۍ سره د هغوئي سامان اوچت کړلو او په هغه پسې شاته روان شولو. چې خلقو اولیدلو نو اُو ئې وئیل چې: اے صحابي رسول! تاسو دا پیټے ولې راخستے دے؟ راوړئ چې مونږه ئې یُوسو. د سامان مالِك چې دا اولیدل نو حیران پاتې شو، بیا ځان سره ډېر زیات شرمِنده شو او د هغوئي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ نه ئې مُعافي اوغوښتله او سامان ئې ترینه کوزول غوښتل خو هغوئي رَضِیَ اللہُ عَنْہُ اُوفرمائیل چې: ما ستا د سامان ورلو نِیَّت کړے وو، اوس به دا ضرور ستا کور ته رسووم. (طبقاتِ اِبنِ سعد ج ٤ ص ٦٦)

ټوله تنخواه به ئې په مِسکینانو تقسیموله

حضرت سیِّدُنا سَلمان فارسي رَضِیَ اللّٰہُ عَنۡہُ به د **الله** په لار کښې مال خرچ کول ډیر زیات خوښول، چنانچه د تنخواه په طور به ئې څلور پینځه زره دِرهمه اخستل خو پوره تنخوا به ئې په مِسکینانو تقسیموله او ځپله به ئې د کجورو د پاڼو نه ټوکرۍ جوړولې او یو خو دِرهمه به ئې ګټل او په هغې به ئې خپله ګُزاره کوله. (طبقات اِبنِ سعد ج ٤ ص ٦٥) د اللّٰهُ رَبُّ الْعِزَّت دې په هغوئې رحمت وي او د هغوئې په خاطر دې زمونږه بے حِسابه بخښنه اوشي. اٰمِین بِجَاہِ خَاتَمِ النَّبِیّٖن صَلَّی اللّٰہُ عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

ہمیں عزت عنایت ہو کبھی خوار مت کرنا
خدا! سلمان کا صدقہ، ہماری مغفرت کرنا

مونږه کله هُم خوار نه کړې را ته ډیر راکړې عِزَّت
یاربّه په خاطر د سَلمان زمونږه اوکړې مغفرت

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰهُ عَلٰی مُحَمَّد

د 200 کالو د عبادت ثواب

په خپل اُمَّت باندې مهربانه خوږ خوږ نبي صَلَّی اللّٰہُ عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائي: څوك چې د جُمُعے په ورځ اولامبي د هغه ګناهونه او خطاګانې وراني [یعني معاف] کړے شي او چې کله [د جُمُعے لـمانځه له] روان شو نو په هر قدم ورله شل نیکۍ لیکلے کیږي. (مُعْجَم کبِیر ج ١٨ ص ١٣٩ حدیث ٢٩٢) او بل روایت کښې دي چې: په هر قدم باندې ورله د شلو کالو عمل لیکلے کیږي او چې کله د لـمانځه نه فارِغه شي نو هغه ته د دوو سوو کالو د عمل اجر ورکولے کیږي. (مُعْجَم اَوْسَط ج ٢ ص ٣١٤ حدیث ٣٣٩٧)

مرحوم مور و پلار ته هره جُمُعَه اعمال پیش کیږي

د دوارو جهانو سردار صَلَّی اللّٰہُ عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائي: د کُل او زیارت په ورځ د **الله** تعالیٰ په بارګاه کښې اعمال پیش کیږي او د انبیائے کرامو عَلَیۡہِمُ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَام او د مور و پلار په وړاندې په هره **جُمُعَه**. هغوئې

په نيکو خوشحاليږي او د هغوئي د مخونو صفائي او ځليدل زيات شي، نو د **الله** تعالٰی نه اويَريږئ او خپلو وفات شوو [کسانو] ته په **خپلو گناهونو** غم مه رَسوئ. (نَوَادِرُالْاُصُول ج۲ص۲٦٠)

د جُمعے پينځه خُصوصي اَعمال

د **حضرتِ** سَيِّدُنا اَبُو سعِيد رضی اللہ عنہ نه رِوايت دے چې د سردارِ دوعالَم صلّی اللہ علیہ واٰلہٖ وسلّم فرمان مُباك دے: پينځه خيزونه چې خوك په يوه ورځ اوکړي **الله** تعالٰی به هغه جنَّتي اوليکي ﴿۱﴾ خوك چې د مريض تپوس له لاړ شي ﴿۲﴾ چې د جنازے په لـمونځ کښې حاضر شي ﴿۳﴾ چې روژه اونيسي ﴿٤﴾ چې **جُمعے** [يعني د جُمعے لـمانځه] له لاړ شي او ﴿٥﴾ غُلام آزاد کړي.

(الاحسان بترتيب صحيح اِبنِ حبّان ج٤ ص١٩١ حديث٢٧٦٠)

جَنَّت واجِب شو

د **حضرتِ** سيِّدُنا اَبُو اُمامه رضی اللہ عنہ نه رِوايت دے چې د حُضُورِ اکرم صلّی اللہ علیہ واٰلہٖ وسلّم فرمانِ عالِيشان دے: چا چې د **جُمعے** لـمونځ اوکړو، د هغه ورځې روژه ئې اونيوله، د يو مريض تپوس ئې اوکړو، په يوه جنازه کښې حاضِر شو او په يو نِکاح کښې شريك شو نو جنَّت د هغه د پاره واجِب شو. (مُعْجَمُ کبِير ج٨ ص٩٧ حديث٧٤٨٤)

صِرف د جُمعے روژه مه نيسئ

په خُصُوصِيَّت سره صرف د **جُمعے** يا صرف د خيالي روژه نيول مَکرُوهِ تَنزِيهي دي. خو که په کوم مخصوص تاريخ **جُمُعَه** راغله يا خيالي راغے نو بيا کراهَت نشته مَثَلًا پينځلَّسم **شَعْبانُ الْمُعَظَّم** يا ووه وِيشتم **رَجَبُ الْمُرَجَّب** وغيره. **فرمانِ مُصطَفٰی** صلّی اللہ علیہ واٰلہٖ وسلّم دے: د **جُمعے** ورځ ستاسو د پاره اختر دے په دې ورځ روژه مه نِيسئ خو دا چې د دې نه مخکښې يا وروسته هُم روژه اونيسئ.

(اَلتَّرغِيب وَالتَّرهِيب ج۲ ص٨١ حديث١١)

د لسو زرو کالو د روژو ثواب

اَعلٰی حضرت مولانا شاه اِمام اَحمد رضا خان رَحۡمَۃُاللہِعَلَیۡہِ فرمائي: د **جُمُعے** د ورځې روژه يعني چې د دې سره د پنجشنبے (يعني د زيارت) يا د شَنبے (يعني د خيالي روژه) هُم شامِله وي نو رِوايت دے چې **د لسو زرو کالو د روژو هُمره ده.** (فَتَاوٰیرَضَوِیّه مُخَرَّجه ج١٠ ص٦٥٣)

د جُمُعے روژه کله مکرُوه ده؟

د **جُمُعے** روژه په هر صورت کښې مکروه نه ده، خو هغه صرف په دې صُورت کښې [مکرُوه] ده چې کله څوك په خُصوصِيَّت سره د **جُمُعے** روژه اونيسي. چنانچه په دې باره کښې چې د **جُمُعے** روژه کله مکرُوه ده. د **فَتَاوٰی رَضَوِیّه مُخَرَّجه** جِلد١٠ صفحه ۵۵۹ نه **سوال و جواب** اوګورئ،

سوال: څه فرمائي عُلَمائے دِين په دې مسئَله کښې چې د **جُمُعے** نفلي روژه نيول څنګه دي؟ يو کس د **جُمُعے** روژه اونيوله بل هغه ته اووئيل: **جُمُعه عِيدُ الْمُؤمِنِين** [يعني د مُؤمِنانو اختر] دے، روژه نيول په دې ورځ مَکرُوه دي او په اِصرار [يعني په کوشش] ئې پرې د غرمے نه پس روژه ماته کړه.

جواب: د **جُمُعے** روژه خاص په دې نِيَّت چې نن **جُمُعَه** ده، د دې روژه په تخصِيص [يعني خُصُوصِيَّت] سره نيول غواړي مَکرُوه ده خو هٔغه کراهَت نه دے چې ماتول ئې لازم شو، او که د خاص تخصِيص نِيَّت ئې نه وو نو اَصلًا [يعني د سره پکښې] کراهَت هُم نشته، هغه بل کس ته که د نِيَّتِ مَکرُوهه خبر نه وو نو بيا خو اِعتِراض کول د سره حَماقت [يعني بے وقوفي] ده، او روژه ماتول په شَرعِ باندې سخت جُرأت دے، او که [د تخصِيص د نِيّت] خبر ورته شوے وو نو بيا هم صرف مسئَله ښودل کافي وو ادا نه چې روژه ماتول، او هغه هُم د غرمے نه پس، چې د هغې اختيار په نفلي روژو کښې د مور و پلار نه سِوا هيڅ چا ته نشته، ماتولو والا او په هغه باندې ماتوونکے دواړه ګنهګار شو، په ماتولو والا باندې قضا لازِم ده او کفَّاره پرې اَصلًا نشته. وَاللّٰہُ تَعَالٰی اَعۡلَم.

مَدَني انداز ليدلو نه مُتأَثِّر شو

د جُمعے په ورځ د مختلفو نيکو د ثواب ګټلو حِرص زياتولو د پاره او دُرُود و سلام د کثرت جذبه حاصلولو د پاره د ''دعوتِ اسلامي'' دِيني ماحول سره هر وخت خپل تَعَلُّق مضبوط ساتئ. ستاسو د ترغِيب د پاره يو ''مَدَنـي سپرلے'' وړاندې کيږي. چنانچه د ډهرکي (ضلع ګهوټکي، سندھ) يو اِسلامي ورور دِيني ماحول ته د راتلو نه مخکښې د لوفرئ او جينکو سره د دوستئ په چکر کښې اخته وو. شپه او ورځ به ئې په ساؤنډ سستم په اوچت آواز سندرې اوريدلې. د کور کسانو به پوهه کولو خو ده به په يو غوږ واوريدله او په بل غوږ به ئې اُوويستله. يوه ورځ يو ځائے کښې چا سره ناست وو چې د نعت شريف آواز ئې واوريدلو او ډير زيات ئې خوښ شو، دے په آواز پسې روان شو او تلو تلو محفِلِ نعت ته اورسيدلو، څه ګوري چې هلته سپين لباس اغوستے، په سر عمامه شريفه او سپين څادر په سر کړے يو د ذُلفو او ږِيرې والا نعت خوان نعت وائي. د ده په زړه ئې ډير اثر اوکړو [او سوچ ئې اوکړو] چې زما لا څه ژوند دے! د ژوند خوند خو دوئي واخستو چې د سرکارِ مدينه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم په عشق کښې د هغوئي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم په سُنَّتو عمل کوي. په هغه محفلِ نعت کښې په ناسته ناسته ئې د لـمونځ کولو پوخ نِيَّت اوکړو او لـمونځ کول ئې هُم شروع کړو، بيا ورته يو اشنا کس د دعوتِ اسلامي زير اِنتِظام کيدونکي د رَمَضَانُ الْمُبَارَك په اِعتِکاف کښې د شامليدو ترغيب ورکړو، هغه خو د مخکښې نه د دعوتِ اسلامي والؤ شيدائي جوړ شوے وو ځکه فوراً راضي شو. په اِعتِکاف کښې يو کلام اووئيلے شو ''کاش کہ نہ دُنیا میں، پیدا میں ہوا ہوتا'' [يعني کاش چې زه هډو په دُنيا کښې پيدا شوے نه وے] دا ئې چې واوريدلو نو په ژړا شو، بيا د مازديګر د لـمانځه نه پس د فِکرِ آخرت مُتَعَلِّق بيان اوشو نو د هغه زړه بے قراره شو او د تيرو ګناهونو نه ئې پخه توبه اوکړه. د هغې نه پس ئې ږِيره او [د سُنَّتو مطابق] ذُلفي پريښودې او د عمامے شريفې تاج ئې هُم په سر کړو. اَلْحَمْدُ لِلّٰه د اِعتِکاف نه پس ئې په خپله علاقه کښې د ''صدائے مدينه'' لګولو په ذريعه مسلمانان د سحر لـمانځه ته راويښول شروع کړل. د دعوتِ اسلامي په کار کولو کولو کښې د يوې حلقے ذِمَّه دارئ ته هُم اورسيدلو.

گیت گانے کی عادت نکل جائے گی
مدنی ماحول میں کر لو تم اعتکاف

بے جابک بک کی خصلت بھی ٹل جائے گی　　　مدنی ماحول میں کرلو تم اعتکاف

(وَسائلِ بخشِش (مُرَمَّم) ص ٦٤٢)

ختم به موشي د سندرو وئيلو عادت　　　دِيني ماحول کښې اوکړئ اِعتِکاف

ختم به موشي د بے ځايه وَينا عادت　　　دِيني ماحول کښې اوکړئ اِعتِکاف

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب!　　　صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد

د جُمُعے په ورځ د مور و پلار قبر ته د حاضريدو ثواب

د رَسُولِ اَکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارك دے: څوك چې د خپل مور او پلار دواړو يا د يو **قَبْر** ته د **جُمُعے** په ورځ د زيارت [يعني ليدلو] د پاره حاضِر شي، **اللّٰه تَعَالٰى** به د هغه ګناهونه اوبخښي او د مور و پلار سره به ښه سُلوك کولو والا اوليکلے شي. (مُعْجَم اَوْسَط ج٤ ص٣٢١ حديث٦١١٤)

د مُور و پلار قبر ته د "سُورةُيٰسٓ" لوستلو فضيلت

حُضُورِ انور صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اِرشاد فرمائيلے دے: څوك چې د **جُمُعے** په ورځ د خپل مور و پلار يا د يو د **قَبْر** زيارت اوکړي او د هغې خوا ته يٰسٓ اولولي نو هغه [يعني لوستونکے] به اُوبخښلے شي.

(اَلکامِل فِي ضُعَفاءِ الرِّجال ج٦ ص٢٦٠)

درې زره مغفرتونه

د دواړو جهانو د سردار صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمان مبارك دے: څوك چې هره **جُمُعَه** د مور و پلار يا د يو د **قَبْر** زيارت اوکړي، هلته يٰسٓ اولولي، په يٰسٓ (شريف) کښې چې څومره حُرُوف دي د هغه ټولو د

شمير هُمره به **الله** تعالیٰ د هغه د پاره مغفِرت [يعني بخښنې] اوکړي. (اتحاف السادة ج١٤ص٢٧٢) **خوږو او مُحترمو اسلامي وروڼو!** هره **جُمُعَه مُبارَکه** د وفات شوو مور و پلار يا په هغوئي کښې د يو قَبُر ته د حاضريدلو او د يٰسٓ شريف لوستلو والا خو بيړۍ پوريوتله. اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ په يٰسٓ شريف کښې پينځه رکوع 83 آيتونه ٢٩ 729 کلِمات او 3000 حُروف دي اِنۡ شَآءَاللّٰه د درې زره بخښنو ثواب به ورته حاصليږي.

د جُمُعے په شپه د يٰسٓ لوستونکي به بخښنه کيږي

فرمانِ مُصطفٰی صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم دے: خوك چې د **جُمُعے** په شپه يٰسٓ اولولي د هغه بخښنه به اوشي.

(اَلتَّرغِيب وَالتَّر هِيب ج١ ص٢٩٨ حديث٤)

رُوحونه جمع کيږي

د **جُمُعے** په ورځ رُوحونه جمع کيږي لِهٰذا په دې کښې د قبرونو زيارت کول پکار دي او په دې ورځ باندې [د] جهنَّم [اور] نه تيزولے کيږي. (دُرِّمُختار ج٣ ص٤٩) اَعلٰی حضرت إمام اَحمد رضا خان رَحۡمَةُ اللّٰهِ عَلَيۡه فرمائي: (د قبرونو) د زيارت افضل [يعني غوره] وخت د **جُمُعے** په ورځ د سحر د لمانځه نه پس دے.

(فتَاوٰی رَضَوِيّه مُخَرَّجه ج٩ ص٥٢٣)

د "سُورَةُ الۡکَهۡف" فضيلت

د صَحابي اِبنِ صَحابي حضرتِ سَيِّدُنا عبدُالله اِبنِ عُمر رَضِيَ اللهُ عَنۡهُمَا نه رِوايت دے: د نبئ رَحمت، تاجدارِ رِسالت صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم عظيم فرمان دے: خوك چې د **جُمُعے** په ورځ سُورَةُ الۡکَهۡف اولولي د هغه د شپو نه د آسمانه پورې به نُور اوچتيږي او هغه به د قيامت په ورځ د هغه د پاره روښانه کيږي او **د دواړو جُمُعو په مينځ کښې چې څه ګناهونه شوي دي هغه به اوبخښلے شي.**"

(اَلتَّرغِيب وَالتَّر هِيب ج١ ص٢٩٨ حديث٢)

د دوارو جُمعو تر مينځه نُور

د **حضرتِ** سَيِّدُنا اَبُو سعِيد رضی اللہ عنہ نه رِوايت دے چې، د حُضُورِ اکرم صلّی اللہ علیہ والہٖ وسلّم فرمانِ نُورٌ عَلٰی نُور دے: ”خوك چې د **جُمُعے** په ورځ سُورةُ الْكَهْف اولولي د هغه د پاره به د دوارو **جُمُعو** تر مينځه نُور روښانه كيږي.“ (السُنَنُ الكُبرٰی لِلبَیہَقِی ج۳ ص۳۵۳ حدیث۵۹۹۶)

د كعبے پوري نُور

په **يو** رِوايت كښې دي خوك چې سُورةُ الْكَهْف د **جُمُعے** په شپه اولولي د هغه د پاره به د هغه ځائے نه د **كعبے پوري نُور** روښانه شي.“ (سُنَنِ دارِمی ج۲ ص۵۴۶ حدیث۳۴۰۷)

د ”سُوْرَهٔ حٰمٓ اَلدُّخَان“ فضِيلت

د **حضرتِ** سيِّدُنا اَبُو اُمامه رضی اللہ عنہ نه رِوايت دے: د مدينے د تاجدار صلّی اللہ علیہ والہٖ وسلّم فرمان مبارك دے: خوك چې د **جُمُعے** په ورځ يا د **جُمُعے** په شپه سُوْرَةُالدُّخَان اولولي د هغه د پاره به **الله** تعالٰى په جنَّت كښې يو كور جوړ كړي. (مُعْجَمُ كَبِیر ج۸ ص۲۶۴ حدیث۸۰۲۶) په **يو** رِوايت كښې دي چې د هغه بخښنه به اوشي. (تِرمِذی ج۴ ص۴۰۷ حدیث۲۸۹۸)

د اويا زره فرښتو اِستِغفار

د سَيِّدُ الْمُرسَلِين، رَحْمَةٌ لِّلْعٰلَمِين صلّی اللہ علیہ والہٖ وسلّم فرمان مبارك دے: ”خوك چې د شپې سُوْرَةُالدُّخَان اولولي نو سحر كيدو پورې د هغه د پاره اويا زره (70000) فرښتے اِستِغفار كوي.“ (اَیضاً ج۴ ص۴۰۶ حدیث۲۸۹۷)

د جُمُعے په ورځ د سحر د لـمانځه نه مخكښې د اِستِغفار فضيلت

فرمَانِ مُصطَفٰے صلّی اللہ علیہ والہٖ وسلّم: خوك چې د **جُمُعے** په ورځ د سحر د لـمانځه نه مخكښې درې ځله اَسْتَغْفِرُاللّٰهَ الَّذِیْ لَآاِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَاَتُوْبُ اِلَیْهِ اولولي د هغه ګناهونه به اوبخښلے شي اګر كه د سمندر د زګ

نه زيات وي. (مُعْجَمُ اَوْسَط ج٥ ص٣٩٢ حديث٧٧١٧)

د جُمعے د لـمانځه نه پس

اللّٰه تَبَارَكَ وَتَعَالٰی په سيپاره ٢٨ سُوْرَةُالْجُمُعَه آيت ١٠ كښې ارشاد فرمائي:

فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِي الْاَرْضِ وَ ابْتَغُوْا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَ اذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝١٠

[مَفهُوم] ترجمهٔ كنزُالاِيمان: بيا چې كله (د جُمعے) لـمونځ اوشي نو په زمكه كښې خواره شئ او د **الله** فضل اولټوئ او **الله** ډير ياد كړئ په دې اُمّيد چې كاميابي اوموموئ.

صَدْرُالْاَفَاضِل حضرتِ علاّمه مولانا سيّد محمّد نعيمُ الدِّين مُراد آبادي رَحْمَةُاللّٰهِ عَلَيْه د دې آيت نه لاندې په تفسِير خَزَائِنُ الْعِرفَان صفحه 1025 كښې فرمائي: بيا (يعني د جُمعے د لـمانځه نه پس) ستاسو د پاره جائِز دي چې د مَعاش په كارونو كښې مشغُول شئ يا د عِلم په حاصلولو يا د مريض په تپوس يا جنازه كښې د شِركت يا د عُلَماؤ په زيارت كولو يا د دې په شان [نورو] كارونو كښې مشغُول شئ او نيكئ حاصلې كړئ.

د جُمعے د لـمانځه سُنَّتونه [او مستحبّات]

د **جُمعے** د لـمانځه د پاره په اوَّل وخت كښې تلل، **مِسواك** كول، ښے او **سپينې** جامے اغوستل، **تيل** او **خوشبُو** لګول او په **وړومبي** صف كښې كښيناستل مُستَحب دي او **غُسل** كول سُنَّت دي.

(عالمگيرى ج١ ص١٤٩، غُنيه ص٥٥٩)

د جُمعے د غُسل وخت

مشهور مُفَسِّر حَکِیمُ الأُمَّت حضرت مُفتي احمد يار خان نعيمي رَحۡمَةُاللهِعَلَيۡه فرمائي: بعضي عُلَمائے کرام رَحِمَهُمُ الله فرمائي چې د **جُمعے** د ورځې غُسل د [جُمعے د] لـمانځه د پاره مسنُون [يعني سُنَّت] دے، د **جُمعے** د ورځې د پاره نه. لِهٰذا په چا چې د **جُمعے** لـمونځ نشته د هغوئي د پاره دا غُسل سُنَّت نه دے، بعضي عُلَمائے کرام رَحِمَهُمُ الله فرمائي چې د **جُمعے** غُسل د **جُمعے** لـمانځه ته نزدې کوئ تر دې چې د هغې په اوداسه د **جُمعے** لـمونځ اوکړئ خو حق دا دے چې د **جُمعے** د غُسل وخت د سحر د راختو نه شروع کيږي. (مِراٰة ج٢ ص٣٣٤) معلومه شوه چې زنانه او مسافر وغيره په چا چې د **جُمعے** لـمونځ واجِب نه دے د هغوئي د پاره د **جُمعے** غُسل هم سُنَّت نه دے.

په چا چې **لـمونځ** فرض دے خو دځه شرعي عُذر په وجه پرې جُمعه فرض نه وي، نو هغه ته د جُمعے په ورځ د ماسپښين **لـمونځ** معاف نه دے هغه به ضرور کوي.

د جُمعے غُسل سُنَّتِ غير مُؤَکَّده دے

حضرتِ علّامه اِبنِ عابِدِين شامي رَحۡمَةُاللهِعَلَيۡه فرمائي: د **جُمعے** د لـمانځه د پاره غُسل کول د سُنَّتِ زوائِدو نه دي، د دې په پرېښودلو عِتاب (يعني مَلامَتيا) نشته. (رَدُّالمُحتار ج١ ص٣٣٩)

په خُطبه کښې د نزدې کښيناستلو فضيلت

حضرتِ سيِّدُنا **سَمُرَه** بِن جُندَب رَضِیَ اللهُ عَنۡهُ نه رِوايت دے چې، حُضُورِ انور صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمائيلي دي: حاضِر اوسئ د خُطبے په وخت او اِمام ته نزدې اوسئ ځکه چې سړے ځومره لرې اوسي هغه هُمره به جَنَّت کښې **وروستو** اوسي اګر چې هغه (يعني مسلمان) به جَنَّت ته ضرور داخليږي. (اَبُوداؤد ج١ ص٤١٠ حديث١١٠٨) جَنَّت کښې **وروستو** پاتې کيدو نه مراد دا دے چې د جنت په داخليدو يا د جنت په درجو کښې به وروسته پاتې کيږي.

نو د جُمعے ثواب به نه حاصليږي

فرمانِ مصطفٰی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم دے: څوك چې د **جُمعے** په ورځ [هغه وخت] خبرې اوكړي كله چې اِمام خطبه وركوي نو د هغه مِثال د هغه خر په شان دے چې په هغه كتابونه بار وي او هغه وخت چې څوك هغه ته دا اووائي چې "چپ اوسه" نو هغه ته به د **جُمعے** ثواب نه حاصليږي.

(مُسندِ اِمام اَحمد ج١ ص٤٩٤ حديث٢٠٣٣)

خاموشئ سره خطبه اوريدل فرض دي

كوم څيزونه چې لـمانځه كښې حرام دي مَثَلًا خوراك څښاك، سلام او د سلام جواب وغيره دا ټول د خُطبے په حالت كښې هم **حرام** دي تر دې چې **اَمرُبِالْمعرُوف** [يعني د نيكئ دعوت هم نه شي وركولے]، خو خطِيب **اَمرُبِالْمعرُوف** (يعني د نيكئ دعوت ور)كولے شي. چې كله خطبه لوَلي نو په ټولو حاضرو خلقو اوريدل او خاموشه اوسيدل **فرض** دي، كوم خلق چې اِمام نه لرې دي چې د خطبے آواز نه اوري په هغوئي هُم خاموشه اوسيدل **واجِب** دي كه څوك په بده خبره كولو اووينې نو د لاس يا سر په اشاره ئې منع كولے شي په ژبه **ناجائِز** دي. (بَهارِ شرِيعَت ج١ ص٧٧٤، دُرِّمُختار ج٣ ص٣٩)

خُطبه اوريدونكے دُرود شريف نه شي لوستلے

خطِيب چې د سركارِ مدينه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نوم مبارك واخلي نو حاضر خلق دې په زړه كښې درود شريف لولي په ژبه دغه وخت كښې د وئيلو اِجازت نشته، هُم دغسې د صحابهٔ كرامو رضى الله عنهم په مبارك ذِكر [يعني نومونو اوريدلو] هغه وخت رضى الله عنهم په ژبه د وئيلو اِجازت نشته.

(بَهارِ شرِيعَت ج١ ص٧٧٥ دُرِّمُختار ج٣ ص٤٠)

خطبۀ نِکاح اوريدل واجِب دي

د خطبۀ جُمُعَه نه علاوه د نورو خُطبو اوريدل هم واجِب دي مَثَلًا د اخترو او نِكاح خُطبه وغيرهُما.
(دُرِّمُختار ج۳ص٤٠)

وړومبي اذان كيدو سره كاروبار هم ناجائِز

وړومبي اذان كيدو سره (د جُمُعے لـمانځه له د تللو) كوشش (شروع) كول واجِب دي او **بَيْع** (يعني اخستل خرخول) وغيره، د هغه څيزونو كوم چې د سعي (يعني كوشش) خِلاف وي پريښودل واجِب دي. تر دې چې كه په لاره روان وو او اخستل خرخول ئې اوكړل نو دا هم ناجائِزه دي او په جُمات كښې اخستل خرخول خو **سخته ګناه** ده او طعام ئې خوړلو چې د **جُمُعے** د اذان آواز راغے نو كه دا انديښنه وي چې كه خوري ئې نو د **جُمُعے** لـمونځ به ترينه لا ړ شي نو خوراك دې پريږدي او د **جُمُعے** لـمانځه له دې لا ړ شي. د **جُمُعے** لـمانځه له دې په اِطمينان او وقار ځي.
(بَهارِ شرِيعَت ج۱ص۷۷۵، عالمگيري ج۱ص۱٤۹، دُرِّمُختار ج۳ص٤٢)

نن صبا عِلمِ دِين نه د ناخبرئ دور دے، خلق د نورو عِبادتو په شان د خطبے اوريدلو په شان عظِيم عبادت كښې هم د غَلَطئ كولو په وجه په ډيرو ګناهونو كښې اخته كيږي لِهٰذا عرض دے چې په هره جُمُعَه دې خطِيب صاحب د اذان نه مخكښې او د خُطبے مِنبر ته ختلو نه مخكښې دا اعلان كوي:

د ”بِسۡمِ اللّٰه“ د ووه حروفو په نِسبت د خطبے ووه مَدَني ګلونه

❖ په **حديثِ** پاك كښې دي: ”خوك چې د **جُمُعے** په ورځ د خلقو په څټونو واوښتو هغه جهنّم طرف ته پُل جوړ كړو.“ (تِرمذِی ج۲ص٤٨حديث٥١٣) د دې يوه معنٰى دا ده چې خلق به په هغه د پاسه خيژي او جهنَّم ته به داخليږي. (حاشِيه بَهارِشرِيعَت ج۱ص۷٦۱،۷٦۲)

❖ **خطيب** طرف ته مخ كړے كښيناستل سُنَّتِ صحابه دي. لِـهذا ښوك چې په صفونو كښې ښي طرف او كيڼ طرف ته ناست دي هغوئي دې د خطِيب مِنبَر طرف ته تاؤ شي.

❖ **بزرگانِ دِين** رَحِمَهُمُ الله فرمائي: خطبه اوريدلو ته دې په ګونټو (يعني د اَلتَّحِيَّات په شان) كښيني، په اوله خُطبه كښې دې لاسونه اوتړي او په دويمه كښې دې په ورنونو لاسونه كيږدي نو اِنْ شَآءَالله د دوه ركعاتو ثواب به ئې اوشي. (مراٰةالمناجيح ج٢ص٣٣٨)

❖ اَعلٰی حضرت **اِمام اَحمد رضا خان** رَحْمَةُاللهِ عَلَيْه فرمائي: په خُطبه كښې چې د حُضورِ اَقدس صَلَّی اللهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم نوم مبارك واوري نو زړه كښې دې دُرُود اووائي ځكه چې په ژبه باندې خاموشي فرض ده. (فَتَاوٰی رَضَوِيّه مُخَرَّجه ج٨ ص٣٦٥)

❖ په ''دُرِّ مُختار'' كښې دي: خطبه كښې خوراك څښاك كول، خبرې كول اګر چې سُبْحٰنَ الله وئيل، د سلام جواب وركول يا د نيكئ خبره ښودل **حرام** دي. (دُرِّمُختار ج٣ص٣٩)

❖ **اَعلٰی حضرت** رَحْمَةُاللهِ عَلَيْه فرمائي: د خطبے [اوريدلو] په حالت كښې ګرځيدل **حرام** دي. تر دې چې عُلَمائے كرام رَحْمَةُاللهِ عَلَيْهِم فرمائي چې كه داسې وخت كښې راغلے چې خطبه شروع شوې وه نو جُمات كښې چې كوم ځائے ته رسيدلے دے هُم هغلته دې اودريږي، مخكښې دې نه ځي ځكه چې دا به عمل [يعني يو كار] وي او د خُطبے په حالت كښې يو عمل [يعني يو كار هم] روا (يعني جائز) نه دے. (فَتَاوٰی رَضَوِيّه مُخَرَّجه ج٨ ص٣٣٣)

❖ **اَعلٰی حضرت** رَحْمَةُاللهِ عَلَيْه فرمائي: په خُطبه كښې يو طرف ته ښۍ تاوهلو سره كتل (هم) **حرام** دي. (اَيضاًص٣٣٤)

هغه دعوتِ اسلامي ته ښنكه راغلو

د **جُمعے** د فضائلو نه ډيره فائده اوچتولو او د منقُول قرآني سورتونو لوستلو جذبه حاصلولو د پاره د عاشِقانِ رَسُول دِيني تحريك، ''دعوتِ اسلامي'' دِيني ماحول سره هر وخت خپل تَعَلُّق مضبوط ساتئ. اوس يو ''مَدَنـي سپرلے'' واورئ او خوشحاله شئ: دعوتِ اسلامي كښې شامليدو نه مخكښې

د ”واه كينټ“ يو اسلامي ورور د نورو ډيرو ځلمو په شان د موبائل فون ډير زيات شوقي وو، په موبائل كښې به ئې سندرې اوريدلې، فلمونه به ئې پرې كتل، د شپې ناوخته پورې به دوستانو سره بے فائدے ګرځيدلو، ناوخته به اوده كيدلو او ناوخته به راپاڅيدلو، د سحر لـمونځ او نور لـمونځونه به ئې قضا كول. والِد صاحب ئې وفات شوے وو او د مور په پوهه كولو نه سميدلو. د هغوئي په مَحَلَّه كښې يو خو دعوتِ اسلامي والا اوسيدل، هغوئي پرې اِنفرادي كوشش اوكړو چې تاسو د عاشقانِ رَسُول په صُحبت كښې په ”فيضانِ مدينه“ كښې اِعتِكاف اوكړئ، هلته ډير څه زده كولے شئ چې په هغې كښې د لـمانځه صحيح طريقه او قرآنِ پاك صحيح لوستل هُم شامِل دي. دغسې هغه په خپل ښار كښې موجود ”**فيضانِ مدينه**“ كښې اِعتِكاف كولو كښې كامياب شو، او چې كله د اِعتِكاف نه بيرته راغلو نو اَلْحَمْدُ لِله د ګناهونو نه ئې توبه كړې وه، لـمونځ كول ئې شروع كړو او د مور فرمانبرداره هُم جوړ شو او د ذيلي مُشاورت د نګران په حيثيت ورته د دعوتِ اسلامي د دِيني كارونو كولو سعادت هُم حاصل شو.

بھائی گر چاہتے ہو نمازیں پڑھوں مدنی ماحول میں کرلو تم اعتکاف
نیکیوں میں تمنا آگے بڑھوں مدنی ماحول میں کرلو تم اعتکاف

(وَسائلِ بخشِش ص ٦٤٤)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيب! ❁❁❁ صَلَّى اللهُ عَلٰى مُحَمَّد